

Ustvarjalno pisanje

F. Petrarca: Sonet

1. Uvod

V prvem letniku srednjega izobraževanja je kot obvezno besedilo v učnem načrtu tudi sonet Francesca Petrarce v prevodu Cirila Zlobca (*O, blažen bodi čas pomladnih dni*). Ob tem besedilu naj bi dijaki dobili bežno informacijo o sonetu kot pesemski obliki, obenem pa naj bi jim bil jasen pojem petrarkizem. Za ta cilj je predvidena ena šolska ura, ki praviloma zadošča izpolnitvi učnega načrta.*

Na vprašanje, ali je možno Petrarkov sonet obravnavati tudi nekoliko drugače, sem dobila delni odgovor že na predavanju Kreativno pisanje prof. Milene Blažič. Predavanje in načini ustvarjalnega pisanja, ki jih opisuje v svoji zanimivi knjigi, so me spodbudili, da sem poskusila učno uro izpeljati drugače kot običajno.

Ker so dijaki že poznali pojem renesančna književnosti in ker literarna dela obravnavamo v kronološkem zaporedju, ni bil več potreben literarnozgodovinski okvir. Dijaki so na listu dobili naloge, ki so jih reševali individualno in v skupinah. S prvo, uvodno nalogo, ki je bila skupna vsem, so dobili informacijo o pesnikovem življenju in delu, s čimer je bilo delno že zadoščeno zahtevam učnega načrta. Ostale naloge so reševali v skupinah, pri čemer je bila zahtevnost nalog, kolikor se je dalo, v sorazmerju s sposobnostjo dijakov. Nekatere skupine so imele pred seboj besedilo, druge pa so naloge reševale brez njega. Sledilo je poročanje posameznih skupin. Za konec so dijaki še primerjali dva različna prevoda istega Petrarcoevega soneta izpod prevajalskih peres Cirila Zlobca in Andreja Capudra.

Zdi se, kot da srednja šola ni več primeren kraj za ustvarjalno pisanje. Res da omejenost z urami po eni strani in preobsežen učni načrt po drugi ponavadi onemogočata učitelju, da bi ob vsaki učni enoti v razredu uvajal ustvarjalno delavnico, toda skromne izkušnje ob obravnavi Petrarcoevega soneta in nekaterih drugih besedil so potrdile, da premalo cenimo ustvarjalnost srednješolcev in da ura, namenjena reševanju tovrstnih nalog, še zdaleč ni izgubljena. Celo nasprotno; dijaki so se med reševanjem nalog tudi zabavali in se mimogrede še marsičesa naučili. Naj to ne zveni kot Kaj me briga učni načrt!, ampak kot blagodejna osvežitev srednješolskega pouka slovenskega jezika.

Francesco Petrarca (1304-1374)

SONET (61)

O, blažen bodi čas pomladnih dni
in blažen mesec, leto, blažen kraj,
kjer bil od dvoje lepih sem oči
tako prevzet, da sem njih suženj zdaj.

In blažen prvi grenko sladki vzdih
ki z Amorjem me v eno je spojil,
in blažen lok, puščice, ki od njih
v srce krvave rane sem dobil.

* Mentorica seminarske naloge je prof. Milena Blažič

In blažene želje, solze in vzdih
in še besede mnoge, brez števila,
ki z njimi klical drago sem ime

In blaženi naj bodo vsi ti stih,
ki njo slave, in misel, ki le nje,
le nje se je za vselej oklenila.

Prevedel: Ciril Zlobec

Bog z vami, mesec, dan in srečno leto
in doba, ura, čas in milo mesto,
kjer dvoje oče je zalih našlo cesto
mi v dušo, ki jo zdaj drže zajeto!

Bog s tabo, moje prvo zlo presveto,
gorje, ki ga zaljubljen nosim zvesto,
in s tabo, lok, ki vame streljaš često,
da v ranih krči se srce zadeto!

Bog z vami, o glasovi brez števila,
ko klical sem ime božanske žene,
o vzdih, solze, poželjenja sila!

Bog z vami, listi, kjer pojo, do ene,
vse pesmi slavo njej, a misel mila
pozna edino njo, druge nobene!

Prevedel: Andrej Capuder

2. Naloge

1. Pred tabo je nekaj biografskih podatkov o FRANCESCU PETRARCI. Kot vidiš, so pomanjkljivi. Prazna mesta dopolni z najustreznejšim izrazom na desni!

Francesco Petrarca (1304-1374) velja za začetnika _____ lirike. Rodil se je v Arezzu v _____ kot sin premožnega firenškega notarja. Študiral je _____ in živel nekaj časa v Avignonu. Tam je 6. aprila 1327 v neki cerkvi spoznal _____, poročeno de Sade, ki je postala glavni predmet njegove ljubezenske _____. Veliko je potoval, 1353 se je vrnil v Italijo, živel v več italijanskih mestih in umrl v Arquaju. Že za časa svojega življenja je bil imenovan za _____. Petrarca je veliko pisal, predvsem v _____ jeziku: nedokončani zgodovinski ep v devetih spevih Afrika, pisma, moralno-filozofske spise. Za razvoj _____ književnosti pa je pomembna njegova _____ Il Canzoniere, napisana v _____, ki obsega več kot 300 sonetov, poleg teh pa še kancon, sestin, ballat in madrigalov. Večino pesmi je posvetil _____. Ženska mu pomeni nekaj vzvišenega, po njej hrepeni z naravno

*antične / renesančne / romantične
Franciji / Italiji / Španiji
zemljepis / veterino / pravo*

*Lauro / Francko / Benedikto
dramatike / proze / poezije*

*svetnika / kralja pesnikov /
najboljšega dramatika
latinskem / hebrejskem / grškem*

*antične / renesančne / romantične
zbirka črtic / drama / pesn. zbirka
francoščini / angleščini / italijanščini*

materi / očetu / svoji izvoljenki

ljubeznijo, ki je _____. S tem je postal predhodnik romantične ljubezni. Petrarca je uporabljal klasično obliko soneta (imenujemo ga klasik soneta), za katero je značilno, da ima _____ verzov, razporejenih v štiri kitice: prvi dve sta _____ in se imenujeta kvartini, zadnji dve pa sta _____ in se imenujeta tercini. V kvartinah so bile običajno oklepajoče rime, v tercinah pa največkrat verižne. Verz ima _____ zlogov. Posnemanje Petrarcoevega načina pisanja imenujemo _____.

srečna / nesrečna / duhovna

dvanajst / osem / štirinajst
štirivrstični / trivrstični / dvovrstični
štirivrstični / trivrstični / dvovrstični

šest / devet / enajst

petrarkizem / humanizem / sonetizem

2. Verze Petrarcoevega soneta je tiskarski škrat v kvartinah in tercinah med seboj pomešal. Poskusi jih postaviti v pravičen vrstni red! (Naj ti bo v pomoč podatek, da je rima v kvartinah ABAB CDCD, v tercinah pa EFG EGF!)

In blažen prvi grenko sladki vzdih,
in blažen mesec, leto, blažen kraj,
in blažen lok, puščice, ki od njih
tako prevzet, da sem njih suženj zdaj.

O, blažen bodi čas pomladnih dni,
ki z Amorjem me v eno je spojil,
kjer bil od dvoje lepih sem oči
v srce krvave rane sem dobil.

In blaženi naj bodo vsi ti stih,
ki z njimi klical drago sem ime.
In blažene želje, solze in vzdih

ki njo slave, in misel, ki le nje,
in še besede mnoge, brez števila,
le nje se je za vselej oklenila.

3. Tiskarski škrat je pomešal verze posameznih kitic Petrarcoevega soneta s Prešernovim petim sonetom nesreče. Pustil je začetnice in ločila. Tvoja naloga je, da smiselno razdružiš oba soneta!

O, blažen bodi čas pomladnih dni
skrb vsak dan mu pomlajena nevesta,
trpljenje in obup mu hlapca zvesta,
kjer bil od dvoje lepih sem oči
tako prevzet, da sem njih suženj zdaj.
in blažen mesec, leto, blažen kraj,
in pes čuvaj, ki se nikdar ne utruji.
življenje ječa, čas v nji rabelj hudi,

In blažen prvi grenko sladki vzdih,
ki z Amorjem me v eno je spojil,
ti ključ, ti vrata, ti si srečna cesta,
ki pelje nas iz bolečine mesta,
in blažen lok, puščice, ki od njih
tje, kjer trohljivost vse verige zgrudi;
Prijazna smrt! predolgo se ne mudi:
v srce krvave rane sem dobil.

In blažene želje, solze in vzdih
tje, kamor moč preganjavcov ne seže,
in še besede mnoge brez števila,
ki z njimi klical drago sem ime.
tje, kamor njih krivic ne bo za nami,
tje, kjer znebi se človek vsake teže,

In blaženi naj bodo vsi ti stih,
tje v posteljo postlano v črni jami,
v kateri spi, kdor vanjo spet se vleže,
ki njo slave, in misel, ki le nje,
le nje se je za vselej oklenila.
de glasni hrup nadlog ga ne predrami.

4. V pesmi manjkajo pridevniki. Dopolni z najustreznejšim! Lahko napišeš svoje ali pa izbiraš med blažen (7X), grenek, krvav, pomladni, lep, sladek, drag, prevzet!

O, _____ bodi čas _____ dni
in _____ mesec, leto, _____ kraj,
kjer bil od dvoje _____ sem oči
tako _____, da sem njih suženj zdaj.

In _____ prvi _____ vzdih,
ki z Amorjem me v eno je spojil,
in _____ lok, puščice, ki od njih
v srce _____ rane sem dobil.

In _____ želje, solze in vzdih
in še besede mnoge brez števila,
ki z njimi klical _____ sem ime.

In _____ naj bodo vsi ti stih,
ki njo slave, in misel, ki le nje,
le nje se je za vselej oklenila.

5. V pesmi manjkajo samostalniki. Dopolni z najustreznejšim! Lahko napišeš svoje ali pa izbiraš med misel, dan (dni), vzdih, puščice, leto, vzdih, solze, ime, oči, suženj, rane!

O, blažen bodi čas pomladnih _____
in blažen mesec, _____, blažen kraj,
kjer bil od dvoje lepih sem _____
tako prevzet, da sem njih _____ zdaj.

In blažen prvi grenko sladki _____,
ki z Amorjem me v eno je spojil,
in blažen lok, _____, ki od njih
v srce krvave _____ sem dobil.

In blažene želje, _____ in vzdih
in še besede mnoge, brez števila,
ki z njimi klical drago sem _____.

In blaženi naj bodo vsi ti _____,
ki njo slave, in _____, ki le nje,
le nje se je za vselej oklenila.

6. Sonetu dopiši naslov, ki naj izraža:

žalost: _____
veselje: _____
šaljivost: _____
besedno igro: _____
posmeh: _____

7. Naslednjim besedam poišči čim več rim, nato pa jih uporabi v poljubni pesmi!

- kraj: _____
 oči: _____
 vzdih: _____
 dobil: _____
 stihi: _____
 števila: _____

8. Napiši kratko ljubezensko zgodbo, v kateri boš uporabil naslednje besede:

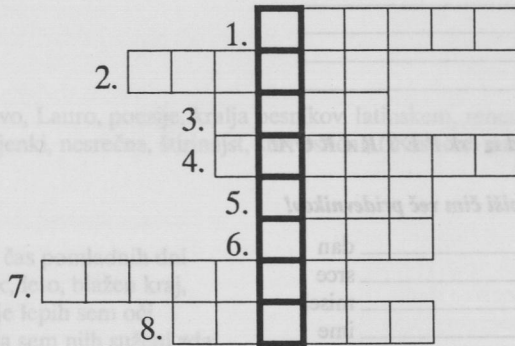
pomlad, kraj, oči, suženj, vzdih, Amor, puščice, rane, solze, želje, besede, ime, stihi, misel

9. Prepesni Petrarcovo pesem tako, da bo v njej prisotna ironija!

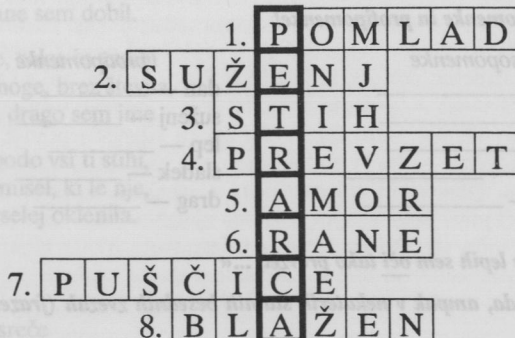
10. Spremeni Petrarcovo pesem v ljubezensko pismo srednješolca (lahko v slengu)!

11. Reši križanko in gesla vpisuj vodoravno v pripravljene kvadratke. V označenih poljih navpično boš dobil še eno geslo, ki je zelo povezano z renesančno književnostjo!

1. letni čas, v katerem se prebujata narava	5. grški bog ljubezni
2. človek, ki je popolnoma brez vsakršnih pravic	6. poškodba na človeškem tkivu
3. drug, zaznamovan izraz za verz	7. tanka palica za streljanje z lokom
4. močno čustveno vznemirjen	8. poln sreče, hvaljen zaradi sreče

12. Pred tabo je rešena križanka. Tvoja naloga je, da opišeš gesla!

13. Kakšne asociacije ti vzbudijo naslednje besede?

blažen: _____
 suženj: _____
 puščice: _____
 stih: _____
 Amor: _____

14. Napiši najbolj izvirno definicijo naslednjih besed:

blažen: _____
 suženj: _____
 puščice: _____
 stih: _____
 Amor: _____

15. Spodnje besede imajo poleg osnovnega tudi preneseni pomen. Poišči ga!

mesec: _____
 srce: _____
 pomlad: _____

16. Poišči besedne družine naslednjih besed!

pomlad: _____
 dan: _____
 leto: _____
 rane: _____
 besede: _____

17. Napiši čim več besed iz črk P E T R A R C A!

18. Samostalnikom pripiši čim več pridevnikov!

_____ dan
 _____ srce
 _____ misel
 _____ ime
 _____ vzdih
 _____ stih
 _____ oči

19. Besedam poišči sopomenke in protipomenke!

sopomenke	protipomenke
kraj — _____	dan — _____
ime — _____	suženj — _____
lep — _____	lep — _____
prevzet — _____	sladek — _____
krvav — _____	drag — _____

20. »... kjer bil od dvoje lepih sem oči tako prevzet, ...«

Oči niso samo organ vida, ampak v nekaterih stalnih besednih zvezah (frazemih) lahko pomenijo še marsikaj drugega.

Kaj pomeni,

- da so bile oči bolj lačne kot želodec? _____
- da imajo vsake oči svojega malarja? _____
- da nekdo ni mogel zatisniti oči? _____
- da te nekdo ne izpusti iz oči? _____
- da mečejo nekomu pesek v oči? _____
- da se pogovarjajo na štiri oči? _____
- da nekomu lezejo oči skupaj? _____
- da nekoga oči ne ubogajo več? _____
- da ima nekdo oči na pecljih? _____
- da je nekdo zatisnil svoje trudne oči? _____
- da je nekomu padla mrena z oči? _____
- da nekdo posoja denar na lepe oči? _____
- da je neka stvar preveč na očeh? _____
- da se nekomu dela črno pred očmi? _____
- da nekdo hodi po svetu z odprtimi očmi? _____
- da ima strah velike oči? _____

21. Primerjaj Zlobčev in Capudrov prevod soneta in povej, kateri ti je bolj všeč. Odgovor utemelji!

3. Rešitve**1. naloga:**

renesančne, Italiji, pravo, Lauro, poezije, kralja pesnikov, latinskem, renesančne, pesniška zbirka, italijanščini, svoji izvoljenki, nesrečna, štirinajst, štirivrstični, trivrstični, enajst, petrazikem

2., 4., 5. naloga:

O, blažen bodi čas pomladnih dni
in blažen mesec, leto, blažen kraj,
kjer bil od dvoje lepih sem oči
tako prevzet, da sem njih suženj zdaj.

In blažen prvi grenko sladki vzdih
ki z Amorjem me v eno je spojil,
in blažen lok, puščice, ki od njih
v srce krvave rane sem dobil.

In blažene želje, solze in vzdih
in še besede mnoge, brez števil,
ki z njimi klical drago sem ime

In blaženi naj bodo vsi ti stih,
ki njo slave, in misel, ki le nje,
le nje se je za vselej oklenila.

3. naloga:

F. Prešeren: Soneti nesreče

5. *Zakaj avtorja ti naklonja naklonje besede?* kaj pomni, — da so bile oči bolj lučne kot žloboc? — da imajo vsake oči svojega malajša? — da nekdo ni mogel zadržati oči? — da te nekdo ne izpusti iz oči? — da mečjo nekotnu pesek v oči? — da se pogovarjajo na šiti oči? — da nekotnu lezajo oči skupaj? — da nekoga oči ne ubogajo več? — da ima nekdo oči na počijih? — da je nekdo zadržal svoje trudne oči? — da je nekotnu padla mrena z oči? — da nekdo posoja denar na lepe oči? — da je neka stvar preveč na oči? — da se nekotnu dela črna pred oči? — da nekdo hodi po svetu z odprtimi oči? — da ima starih velike oči?

Življenje je ječa, čas v nji rabelj hudi,
skrb vsak dan mu pomlajena nevesta,
trpljenje in obup mu hlapca zvesta,
in pes čuvaj, ki se nikdar ne utruji.

Prijazna smrt! predolgo se ne mudi:
ti ključ, ti vrata, ti se srečna cesta,
ki pelje nas iz bolečine mesta,
tje, kjer trohljivost vse verige zgrudi;
tje, kamor moč preganjovcov ne seže,
tje, kamor njih krivic ne bo za nami,
tje, kjer znebi se človek vsake teže,
tje v posteljo postlano v črni jami,
v kateri spi, kdor vanjo spat se vleže,
de glasni hrup nadlog ga ne predrami.

6. naloga: npr.

Žalostni spomin na pomlad; Kaj je lepše kot ljubiti; Amorju se trese roka;
Iz mojega notesa; Kaj neki meni srčna bol pomeni

7. naloga: npr.

raj, gaj, zakaj, vprašaj, migljaj ...
prišli, zaspi, poti, vsadi, sledi, reči ...
prepilih, navdih, oddih ...
sadir, prišel, preliv, zavil, odriv ...
vzdih, prepili, navdih ...
zgubila, polila, gnojila, zmotila ...

npr.

Otrok neugnan sprašuje me, zakaj
ves svet je en sam velik vprašaj.
Odgovor temu logičen sledi:
zato, ker vsaki noči dan sledi.

8. naloga: npr.

Tudi v veliko mesto Pozabljeni Kraj je prišla pomlad in z njo vsa bujna lepota prebujajoče se narave. Alenčica je pridno pomagala mami pri generalnem čiščenju stanovanja, a njene misli so šle skozi stene, ne — bolje rečeno skozi strop dvanajstnadstropnega stanovanjskega bloka. Le kje si, moj Miki? Tako je klicala njegovo ime. Zakaj ne prideš več nazaj? Takšni in podobni vzdihli so polnili srce uboge petnajstletne deklice, ki je komaj dobro vedela, kaj so srčne rane. Nikoli še ni slišala še za tistega navihanega Amorja, ki zna tako dobro izstreliti usodno puščico, da te zadene naravnost v srce in ti ne da več miru. Če bi bila uboga Alenčica pesnik, bi se usedla v najbolj romantični kotiček stanovanja — šla bi pod modro nebo balkona in tam izlila svojo bol na papir; vzvišeni stihi o nesrečni ljubezni bi bili pomešani z grenkimi solzami in neuslišanimi željami. Hrepenče je dvigala oči proti nebu in spet zaklicala njegovo ime. Nesrečni deklici se je zdelo, da postaja suženj balkona, sobe, stanovanja, bloka in celega sveta. Vsaka mamina beseda se ji je zdelo kot veriga, s katero je priklenjena na zemljo. On pa tam zgoraj, svoboden. Nič ni pomagalo. Vrnila se je v dnevno sobo, vzela v roke njegovo kletko in jo začela čistiti. Da jo bo našel čisto, ko se bo vrnil, ubogoj moj Miki.

9. naloga: npr.

O, ti nesrečni čas pomladnih dni
nesrečni mesec, leto, izgube kraj,
kjer bil od dvoje močnih sem pesti
tako zadet, da sem na intenzivni zdaj.

Poguben prvi grenko grenki vzdih,
ki s klofuto me v steno je zabil,
in velik sod, kozarci, ki skoz njih
v suho grlo tolažbe vino sem izlil.

Vse dolge prošnje, solze in vzdih
besede dolge — vse je pozabila,
ko stal kot trčen sem sred učilnice.

Solit naj gredo se vsi stih,
ki njo slave, in fantov klapa, ki le nje,
le nje se je kot parazit oklenila.

10. naloga: npr.

Haj! Ti je kaj jasno, da je spet pomlad in da sem čist zadet? Pa ne od trave, ampak od tebe. Če ti ni še nobeden izjavil, da si dobra mrha, naj bo to moj prvi pomladni pušelj zate. Pa saj vem, da te oblegajo kot muhe marmelado, pa mi ni mar — vzamem pipss in zrak je čist. A prideš v petek zvečer v Cream? Težko bom zdržal, če te ne bo. Čau bella! Tvoj Zoki

11. naloga:

1. pomlad, 2. suženj, 3. stih, 4. prevzet, 5. Amor, 6. rane, 7. puščice, 8. blažen
navpično: Petrarca

12. naloga: npr.

1. letni čas, v katerem se prebujata narava
2. človek, ki je popolnoma brez vsakršnih pravic
3. drug, zaznamovan izraz za verz
4. močno čustveno vznemirjen
5. grški bog ljubezni
6. poškodba na človeškem tkivu
7. tanka palica za streljanje z lokom
8. poln sreče, hvaljen zaradi sreče

13. naloga: npr.

blažen: nebesa, omama, srečen, zadoščjenje, pozaba ...
suženj: verige, črnc, ubogi, brezpravnost, nemoč ...
puščica: lok, tekmovanje, bolečina, ost, tarča ...
stih: verzi, kitice, pesnik, stihija, poezija, Prešeren ...
Amor: bog ljubezni, puščice, Eros, krilat ...

14. naloga: npr.

blažen je tisti, ki se imenuje Blaž
suženj je najstnik, ki je priklenjen k šolski klopi
puščica je kratkotrajna puščoba

stihl so tisto, kar povzroči stihijo človeka
Amor je najučinkovitejši zmagovalec lokostrelskega tekmovanja

15. naloga: npr.

mesec: nosi ga mesec, je mesečen
srce: mati je srce družine, od žalosti mu je počilo srce, srce nosi na dlani
pomlad: ima osemnajst pomladi, pomlad življenja

16. naloga: npr.

pomlad: pomladanski, pomladek, pomladiti, mlad, mladež, mladina ...
dan: današnji, danes, danica, dandanes, daniti se ...
leto: letopis, letos, letošnji, letovanje, letoviščar, leten, polleten ...
rane: raniti, ranica, ranitev, ranjenec, ranjenka, ranocelnik ...
besede: dobeseden, besedica, besedičenje, besedilo, prebesediti, besedišče, besedotvoron, besednjak, besedolomen, besedje ...

17. naloga: npr.

Petra, pet, peta, prt, pater, car, trapa, par ...

18. naloga: npr.

dober, deževen, sončen, turoben, mrzel, pomladni, dolg, nenavaden, vroč ... dan
ljubeče, hladno, zaljubljeno, prizadeto, užaljeno, vroče, dobro, bolno, slabo ... srce
pregrešna, topla, prijazna, odkrita, pametna, boleča, nenandna, pohujšljiva ... misel
rojstno, krstno, nenavadno, partizansko, pomenljivo, priznано, nevsakdanje ... ime
globok, tih, boleč, glasen, zaljubljen, hrepeneč, žalosten, odrešilen, pobožen ... vzdih
rimani, izvorni, lepi, svobodni, klasični, Prešernovi, nenavadni, metaforični ... stihl
modre, nebeške, tople, velike, zaskrbljene, vprašujoče, vznemirljive, pohlepne ... oči

19. naloga:

<i>sopomenke</i>	<i>protipomenke</i>
kraj — prostor	dan — noč
ime — naziv	suženj — gospodar
lep — čeden	lep — grd
prevzet — občudujoč	sladek — grenek
krvav — ranjen	drag — poceni

20. naloga:

- vzameš več, kot moreš pojesti
- vsak ima drugačen okus
- ni mogel zaspati
- nekdo te nadzoruje
- prikrivajo mu resnico
- pogovarjajo se zaupno, brez prič
- postaja zaspan
- ne vidi več dobro
- je radoveden
- je umrl
- spoznal je resnico

- brez zagotovila, da mu bo denar vrnjen
- vzbuja preveč pozornosti
- slabo mu je
- dobro opazuje
- če se nečesa bojiš, je še hujše kot v resnici

21. naloga:

individualno

Valentina Kante Pirih

Srednja ekonomska in trgovska šola Nova Gorica